

RÖPORTAJ

Prof. Dr. Bertrand Badie:

“Biden yönetimi, İsrail’i Durduramaz ve Filistin Krizini Yeni Bir Aşamaya Geçiremez”

ABDENNOUR TOUMI

Uzman ORSAM

İngilizceden Çeviri:

Musab Yılmaz, Araştırma Asistanı

“Donald Trump’tan sonra Joe Biden’dan bir şeyleri beklemeyi bir yanılsama olarak görüyorum. Bildiğiniz gibi Biden, Obama yönetiminin bir parçasıydı ve Obama dönemi İsrail’e ciddi desteklerin verildiği bir dönemdi ve Biden da zaten İsrail yanlısı olduğunu her fırsatta dile getiriyor.

Abdenmour Toumi: Fransa’nın Ortadoğu politikasındaki ana yönelimlerini nasıl tanımlarsınız?

Bertrand Badie: Fransa’nın Ortadoğu’daki politikasını anlamak için geçmişe bakmamız gerekiyor. 1967’de Arap-İsrail savaşı başladığında Fransa’nın Charles de Gaulle cumhurbaşkanlığında değişirici bir güç kapasitesine sahip bir Arap politikası vardı. Bu politikanın bugün artık var olmayan üç eksen mevcuttur. Birinci eksen, Soğuk Savaş döneminin getirdiği iki kutuplu sistemde Filistinliler ve Araplar, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) inisiyatifine bırakılmamalıydı. Bu sebeple Fransa, diğer Batılı aktörler gibi sadece İsrail yanlısı bir politika takip etmedi. İkinci eksen, General de Gaulle’in cumhurbaşkanlığının

Kimdir?

Bertrand Badie

Fransız siyaset bilimci ve uluslararası ilişkiler uzmanı Bertrand Badie, Sciences Po Paris Üniversitesinde emeritus profesörüdür. Daha önce Sorbonne, Inalco (Ulusal Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü) ve EHESS (Sosyal Bilimler Yüksek İhtisas Okulu) gibi önemli Fransız eğitim kurumlarında öğretim görevlisi olarak çalışan Badie, 2006-2013 yılları arasında Institut Français du Proche-Orient’in (Yakındoğu Fransız Enstitüsü) Bilim Kurulu Başkanlığını ve 2006-2010 yılları arasında da Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği Başkan Yardımcılığı görevlerini yürütmüştür. Siyaset bilimi, sosyoloji, uluslararası ilişkiler ve Ortadoğu üzerine katkıda bulunduğu ve yayımladığı çok sayıda kitap ve edisyon çalışması bulunmaktadır.

ilk döneminde, Cezayir'in sömürgecilikten kurtulduğu dönemde, Fransa'nın yeni bir sayfa açarak Güney ülkeleriyle ilişki içerisinde olma düşüncesi vardı. De Gaulle, Fransa'yı doğu-batı arasına hapsedmek istemiyordu ve bu vizyon çerçevesinde Güney ülkeleri, Afrika, Arap dünyası ve Asya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek istiyordu. General de Gaulle'in politikasını belirleyen üçüncü fikir ise kendi kaderlerini tayin etme hakkı bağlamında Filistinlilerin mücadelesine destek olma idi. Bütün bunlar o dönem için dikkat çekiciydi ve Fransa'nın bu politikası İsrail'e yakın oldukları düşünülen sonraki iki başkan, Giscard d'Estaing ve François Mitterand tarafından da sürdürüldü.

“ Aynı şekilde François Hollande, Sarkozy dönemindeki politikayı sürdürdü ve Mayıs 2017'de Macron seçildikten iki ay sonra İsrail'e giderek Binyamin Netanyahu'ya çok özel bir jest yaptı ve İsrail'e olan desteğini açıkça dile getirdi. ”

Giscard, Arap yanlısı politikayı devam ettirdi ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) destekledi. Ardından iktidara gelen Mitterand da İsrail ziyaretinde Knesset'te yaptığı konuşmada Gazze ve Batı Şeria'daki Filistinlilerin hakkına saygı duyulması gerektiği çağrısını yaptı ve Yaser Arafat'ı destekledi.

Daha sonraki Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac da Filistinlilerden yana tavır sergiledi, hatırlayacak olursanız 1996'da Kudüs'e yaptığı bir ziyarette İsrail polislerinin Müslüman mahallesini ziyaret etme talebini engellemesine sert tepki göstermişti. Fakat ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra Fransa'nın Ortadoğu ve Arap politikasında bir değişim yaşandı. 2 Eylül 2004 tarihli Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) 1559 sayılı kararın alınmasında önyak olması, 2005'te Ariel Şaron'un Fransa ziyaretinde Chirac'ın İsrail'e destek açıklamaları, Fransa'nın Arap politikasındaki değişimin sinyalleriydi. Atlantik yanlısı Nicolas Sarkozy'nin iktidara gelmesi ve NATO'ya yeniden katılmasıyla birlikte Fransa'nın Ortadoğu politikası tamamen değişerek İsrail yanlısı bir politika içerisine girdi.

Aynı şekilde François Hollande, Sarkozy dönemindeki politikayı sürdürdü ve Mayıs 2017'de Macron seçildikten iki ay sonra İsrail'e giderek Binyamin Netanyahu'ya çok özel bir jest yaptı ve İsrail'e olan desteğini açıkça dile getirdi. Macron, davet edildiği Vel d'Hiv toplantısında yaptığı açıklamada iki devletli çözümü desteklediklerini, Kudüs'ün İsrail ve Filistin'in ortak başkenti olduğunu ifade etmesine rağmen artık Fransa'nın Ortadoğu ve Arap politikası, güvenilirliğini ve inandırıcılığını kaybetti. Fransa, artık herkes tarafından güvenilen bir arabuluculuk rolünü üstlenemez çünkü inandırıcılığını bu tarihsel süreçte anlattığım dönüşümlerle kaybetmiştir. İki devletli çözüm fikrini herkes dile getiriyor, bağlı olduğunu söylüyor ama öte

yandan statükonun ve gerginliğin sürekli olmasına göz yumulmaktadır. Bu gerçekten de Fransız diplomasisi için olumsuz bir imaja sebep olmaktadır. Hepsinden önemlisi Fransa'nın inandırıcı olmayan politikası, Avrupa adına veya Fransa adına bir barış girişiminin oluşmasına engel oluyor. Öncesinde Avrupa, 1999 Berlin Deklarasyonu ile 1990 Venedik Raporu ile bazı inisiyatiflerle katkı sunabiliyordu, Ortadoğu'da çözüm için girişimlerde bulunabiliyordu fakat artık bu rolünü de kaybetti.

Abdenmour Toumi: 10 yıl sonrasında Arap ayaklanmalarının bölgenin jeopolitik zorunlulukları üzerindeki sosyolojik etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bertrand Badie: Öncelikle şu önemli soruyu sormalıyız, neden? Çünkü Filistin sorununun çözümü için bütün planlar, hükümetlerin diplomatik girişimleriyle engellendi. Herkesin kabul ettiği bir

şey var, yani herkes masadaki Filistin meselesinin açık, gizli veya örtülü bir şekilde çözümünün olduğunu kabul ediyor. Gerçek şu ki Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), hatta SSCB döneminde İsrail ile dalgali ilişkileri olan Rusya ve Çin herkes çözüm planını kabul ediyor. Gerçi Çin, Filistin yanlısı olmasına rağmen Ortadoğu'daki çıkarları için çok müdahil olmamaya çalışıyor ve inisiyatif almıyor. Aynı şekilde gerçek şu ki totaliter Arap rejimleri de çözümü biliyorlardı ve kabul ediyorlardı. Ancak devletlerin diplomatik pozisyonlarına baktığımızda çözüme yönelik genel bir engelleme içerisinde olduklarını gördük ve görüyoruz. Bu durum, bir toplumsal öfkenin ortaya çıkmasına ve rejimlerin düşmesine sebep oldu.

Bununla birlikte toplumsal olayların siyasi yaşamı etkilemesi ve sosyal hareketlerin artması sadece Arap Baharı ile başlamadı. Bu durum aslında uluslararası sistemdeki krizin ortaya çıkardığı bir sonuç. 2011'de Tunuslu Buazizi'nin kendini yakması ile başlayan Arap Baharı'ndan öncesine baktığımızda dünyanın birçok yerinde ayaklanmalar oldu. Örneğin Güney Amerika'da Şili, Kolombiya, Peru ve Ekvador'daki birçok protestolar, ayaklanmalar oldu. Aynı şekilde baktığımızda Avrupa'da bile ayaklanmalar ve protesto gösterileri yaşandı. Arap Baharı öncesi İspanya'daki protestolar, Wall Street'i işgal et protes-

toları ve son yıllarda Fransa'daki Sarı yelekliler hareketi. Bütün bunların hepsi uluslararası siyasette yeni bir tarz, insanlar artık içerde sistemdeki krizin yarattığı sorunlar sebebiyle toplumsal öfkelerini ortaya çıkarıyor ve tepki göstermeye mecbur kalıyor. Mesela iki üç haftadır Ortadoğu'da gördüğümüz gibi Filistinli gençlerin hiçbiri herhangi bir müzakere girişimini ve uzlaşmayı artık kabul etmiyor. Oslo Anlaşması'ndan beri 20-25 yıldır hiçbir gerçekçi çözüme ulaşılmadığını ve çözüm niyetinin olmadığını da gören Filistinli gençler artık uzlaşma falan istemiyorlar. Onların gözünde artık siyaset; etkisizliğin, başarısızlığın ve bekersizliğin bir özeti olarak görülmektedir. Artık hiçbir inandırıcılığı kalmamıştır. Herhangi bir girişim onların gözünde başarısız olacağı için kendilerini artık tepki göstermeye mecbur hissediyorlar. Hayal ettikleri bir uzlaşma yok çünkü normalleşme sürecinde de gördüğümüz gibi Mısır ve Ürdün gibi Fas da İsrail ile normalleşti ve Filistinli gençler artık bir Arap dayanışmasına birlikteliğine inanmıyorlar ve bunu protestolarda görebiliyoruz.

“ Bu eskiden beri, 1995'teki İzak Rabin suikastından beri var olan bir süreç, sadece Netanyahu ile başlamış değil, işgal altındaki bölgelerin statüsü üzerinden yerleşim yerlerine İsraili yerleşimcileri adım adım işgal ettirerek Büyük İsrail'in inşa edilme fikridir bu.

”

Abdennour Toumi: Üçüncü bir İntifada (el-Aksa İntifadası) yaklaşık on gün önce Kudüs'te başladı, sonra Gazze ve Batı Şeria'ya yayıldı, İsrail-Filistin çatışmasının barış ve güvenliği denklemindeki bu dinamik hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bertrand Badie: İlk önce İntifada olup olmadığını sorgulamalıyız, gerçekten üçüncü bir intifada olmuşsa bu her şeyden önce Netanyahu için önemli bir başarısızlık anlamına gelirdi. Ama dinamik dediğimiz şeyin statükoyu yenileyebileceği kanaatindeyim. Zira müzakere edilmeyen ve adım adım işgalin devam ettiği bu dinamik statüko, kolonizasyonu güçlendirmektedir. Bu eskiden beri, 1995'teki İzak Rabin suikastından beri var olan bir süreç, sadece Netanyahu ile başlamış değil, işgal altındaki bölgelerin statüsü üzerinden yerleşim yerlerine İsraili yerleşimcileri adım adım işgal ettirerek Büyük İsrail'in inşa edilme fikridir bu. Paris'in kabul ettiği, göz yumduğu bu statüko ve Arap yönetimleri de -normalleşme ile

gördük- bunu kabul ediyorlar veya göz yumuyorlar. Eğer mevcut intifada bunu sorgulatacak olsaydı, bahsettiğimiz siyasi çizginin başarısızlığa uğramasına sebep olurdu, seçmen kitlesinin çoğunluğunun Netanyahu veya başka birisinin arkasında konsolide olmasına değil. İkincisi ABD için başarısızlık olması gerekirdi. ABD'nin sadece Barack Obama'nın isteksizliğine rağmen 2016'daki BMGK'nin 2334 sayılı İsrail'i "uluslararası hukuka aykırı yerleşim faaliyetlerini derhâl ve tamamen durdurmaya" çağıran kararı desteklemesi dışında hiçbir eylemi olmamıştır. Bütün ABD başkanları, İsrail'deki bu siyasi çizgiyi desteklediler. Eğer intifadadan bahsedebilseydik binlerce Filistinlinin süper güç ABD'nin politikasını değiştirebilmesi gerekirdi. Üçüncüsü, eğer intifada olsaydı son gelişmeler, uluslararası kamuoyunu çözüme yönelik çabası için Ortadoğu'ya odaklanmasını sağlamalıydı. BM'nin 1967 yılındaki 242 ve 338 sayılı paylaşım kararları gereğince ikili devlet çözümüne bağlı bir durumun sağlanması hayal edilebilmeliydi. Bunlar işgal al-

tındaki bir bölgenin ne olması gerektiği ile ilgili çok hassas bir şekilde yazılmış zor kararlar. İşin bir başka boyutu da Filistinliler arasında müzakere ortağı yok, artık tek Filistin otoritesinden bahsedemiyoruz, seçimleri yapmadılar ve uzlaşmadılar. Hamas'ın da ayrıca müzakereci olma niyeti taşımadığı anlaşılmaktadır. Kısacası, toplumsal bir müzakere oluşmadığı ve tarafların çatışma içerisinde olduğu Filistin sorusunda uluslararası kamuoyunda da duyarlılık oluşmadığı süreçte bir değişim ve dinamik meydana gelmesi çok zordur. Çünkü toplumsal bir müzakere yok.

Abdennour Toumi: Oslo Anlaşmalarından sonra, 1993'te biraz umut vardı, bu anlaşmadan geriye ne kaldı ve bu FKÖ'nün, Filistin yönetiminin sonu mu oldu?

Bertrand Badie: Oslo Anlaşması'nın öldüğünü kabul etmemiz gerekiyor, görüldüğü gibi hukuki ve siyasi düzeni oluşturan statünün temsilcisi Filistin yönetiminin artık hiçbir etkinliği yok. Oslo Anlaşması ile müzakere çerçevesinde bir kurumsal model inşa edilmesi amaçlanıyordu ama ne kurumsal modele bir bağlılık söz konusu oldu ne de bu model hayata geçirildi, hiçbir zaman bu gerçekleşmedi. FKÖ, kuruluş itibarıyla İsrail'in varlığını tanımamakta kararlıydı ve bunun için mücadele ediyordu ve bu anlaşma neticesinde varoluş gerekçesini bir kenara bırakarak bir anlamda meşruiyetini kaybetmiş oldu. Tarihe baktığımızda bütün barış anlaşmalarının fonksiyonel olarak her iki tarafa bir şeyler sağladığını görürüz, bence Oslo An-

laşması'nda siyasi ve hukuki olarak düşmana yarar sağlayan bir eğilim var. FKÖ'nün verdiği tavizler Filistinlilerin bazı haklar kazanmasına veya haklarının korunmasına fayda sağlamadı. Bugün baktığımızda kabul edilemez bir şekilde İsrail'in Filistinlilere ait yerleşim yerlerini gasp ettiğini görüyoruz, her ne kadar Filistin yönetimi uluslararası kamuoyu tarafından tanınıyor olsa da herhangi bir yetkiye ve etkinliğe sahip değil ve artık Filistin halkının temsiliyetini yeniden inşa etmek de çok ama çok zor görünüyor.

Abdennour Toumi: Sizce Joe Biden yönetimi İsrail-Filistin çatışmasında nasıl bir rol oynayacak?

Bertrand Badie: Donald Trump'tan sonra Joe Biden'dan bir şeyleri

beklemeyi bir yanılısma olarak görüyorum. Bildiğiniz gibi Biden, Obama yönetiminin bir parçasıydı ve Obama dönemi İsrail'e ciddi desteklerin verildiği bir dönemdi ve Biden da zaten İsrail yanlısı olduğunu her fırsatta dile getiriyor. Biden yönetimi, Trump'tan miras kalan konularla ilgili örneğin İbrahim Anlaşmaları ile ilgili hiçbir şey yapmadı, son olaylarda İsrail'i savunan ve destekleyen açıklamalar yaptı, İsrail'in baskı ve saldırılarına karşı herhangi bir girişimde bulunmadı ve BMGK'yi engelleyerek çalışamaz hâle getirdi. Hatta öyle ki düşünsenize ABD'li bir medya kuruluşu Associated Press'in (AP) yeri, Gazze'de İsrail tarafından bombalandı ama Biden yönetimi buna hiçbir tepki göstermedi, hiçbir cevap vermedi. Oysaki aynı şeyi

İsrail'in, Suriye'nin veya Kuzey Kore'nin yaptığını hayal edebiliyor musunuz? ABD o zaman şiddetli bir cevap verirdi kesinlikle. Evet o binada Aljazeera'da vardı ama AP, ABD'nin bir basın-yayın organı ve saldırıya uğradı, buna bile Biden yönetimi herhangi cevap vermedi. Açıkça görüldüğü gibi Biden, İsrail'in yanındadır. Bununla birlikte Biden yönetimi, İran ile yeniden nükleer anlaşma yapmak istiyor ve bunun için adımlar atıyor. Ancak Netanyahu bunun gerçekleşmesini istemiyor ve bunun için Gazze'ye yaptığı saldırılarla tetiklediği Hamas'ın füzelerini göstererek ABD-İsrail nükleer anlaşmasını engellemeye çalışıyor. Ama şüphesiz Biden bu anlaşmayı elde etmek istiyor ve bunu İsrail'e kabul ettirmeden yapamaz. ABD başkanlarının Netanyahu'yu ikna etmeden bir şey yapabilmesi demek, ABD'nin Filistin politikasının dönüşüm geçirmesi demektir, gördüğümüz gibi küçük kardeş (İsrail) büyük kardeşin diplomasisini (ABD) yönlendiriyor. Kısacası Biden yönetimi, İsrail'i durduramaz ve Filistin krizini yeni bir aşamaya geçiremez.

Abdennour Toumi: İsrail'in Filistin'deki politikasını genellikle apartheid olarak tanımlanmasını nasıl yorumluyorsunuz? Bu tanımlamayı ilk ortaya koyan, 2006 yılında yayımlanan "Apartheid Değil Filistin Barışı" adlı kitabıyla Amerikan Başkanı Jimmy Carter oldu.

Bertrand Badie: Evet, haklısınız. Maalesef doğru. Jimmy Carter'ın savunduğu bu tez keşke başkanlığını müteakip ortaya atılsaydı çünkü bildiğiniz üzere 70'lerin sonunda Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü İsrail işgal ederek toprakları içine

katmıştı. Belki o dönem ABD iktidarı bunu engelleseydi bugünkü sorunlarla uğraşmayacaktık. Ama Carter'ın bu etkili bir şekilde ortaya koyduğu apartheid rejim tanım-laması çok önemli, biliyorsunuz geçtiğimiz günlerde ABD merkezli İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) İsrail hakkında yayınladığı raporda Hamas'ın veya Hizbullah'ın değil İsrail devletinin Filistinlilere ve İsrail içindeki Arap azınlığa karşı baskı uyguladığını belirterek ırkçı apartheid rejim suçlamasında bulundu, bu çok önemli gerçekten. Gerçeklerin ortaya çıkması olarak ifade edebileceğimiz bir durum söz konusu çünkü İsrail'in davranışsal ve kurumsal uygulamalarla Filistinlilere baskı uyguladığı bilinen bir olgu. Bu gerçekten çok ama çok ciddi bir kırılma çünkü İsrail yönetiminin temelden sorgulanması demek, ama hiç kimse İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bu raporu yayımlandığında hiçbir tepki göstermedi ve görmezden geldi. Hatta, örneğin Almanya Başbakanı Angela Merkel, rapor yayımlandıktan sonra İsrail ile dayanışma içerisinde olduklarını söyledi. Oysaki Gazze'de, Filistin'de İsrail, yaklaşık altmış çocuk yüzlerce kişiyi öldürdü, binlerce kişiyi yaraladı ve on binlerce kişinin de evsiz kalmasına sebep oldu. Neden buna felsefi, entelektüel bir refleks yok veya neden uluslararası kamuoyu bunu kabullenmiş durumda? Bakın mesela Akdeniz'de yüzlerce Afrikalı göçmen ölüyor, hiç kimse neden buna tepki göstermiyor? Bizim modern diplomasi-miz artık eşitsizlik varsayımına dayanmaktadır. Küresel diplomaside ırkçılığın arttığına dikkat etmemiz gerekiyor.

Abdenmour Toumi: Sizce bir Güney Afrika senaryosuyla mı karşı karşıyayız, el-Aksa İntifadası ile Soweto'nun 1976'daki trajik olayları arasında bir paralellik kurabilir miyiz?

Bertrand Badie: Tarihsel olayları karşılaştırırken dikkat etmemiz lazım öncelikle ama Güney Afrika'daki olayları değerlendirdiğimizde Filistin meselesi ile temelde aynı olduğunu söylemeliyiz. Örneğin İsrail'in Yahudi devleti olarak kabul edildiği 2018 yasa değişikliği aslında Güney Afrika'daki azınlık sömürgeci rejim ile benzerliğinin bir göstergesidir. İki olayda da toplumdaki belli bir çoğunluğun dışlandığı ve marjinalize edildiği görülmektedir. İsrail'de vatandaşlık kavramı Arap-İsrailli kimliği yerine Yahudi kimliği üzerinden yeniden tanımlandığı için apartheid bir rejime dönüşmektedir ve zaten Filistinli Araplara uyguladığı baskılar ortadadır. Fakat bununla birlikte Filistinlilerin ayaklanmaları çok zayıf ve başarısız, Nelson Mandela Güney Afrika'da sömürgecilğe karşı topyekûn bir mücadele içindeydi.

Abdenmour Toumi: Bölgedeki Arap ülkelerinin liderlik eksikliğine dikkat çekmek istiyorum. Bu, bölgedeki Arap liderliğinin sonu mu? Bölgenin Arap olmayan bir üçgen (Ankara, Tahran, Tel Aviv) içinde olduğunu biliyoruz. Sizce İsrail-Filistin çatışmasında Tahran ve Ankara nasıl bir rol oynayabilir?

Bertrand Badie: Arap dünyası uzun zamandır birleştirici bir güç olan pan-Arabizm'den Cemal Abdünnasır'ın kimliğinde simgeleşen Arap birlikteliğinden çok uzak ko-

numdadır, Mısır artık eski konumunu kaybetti, Suudi Arabistan ise aşırı muhafazakâr ve coğrafi olarak merkez ülke rolüne sahip değil. Ayrıca Suudi Arabistan Vellaht Prensi Muhammed bin Selman'ın amaçladığı Arap liderliği ise hem kapasiteden hem de karizmadan yoksun. Ayrıca tarihsel olarak hilafetin iki başkenti Şam ve Bağdat ise istikrarsız bir hâldedir. Irak, ABD'nin işgali ile Suriye ise Arap Baharı sonrasında başlayan iç savaş ile darmadağın oldu. Liderlik kapasitesini kaybetti. Bölgede Arap liderliği kapasitesine sahip iki ülke var: Türkiye ve İran. Ama onlar da Arap değiller. Bu iki aktör bölgesel güç olarak ciddi bir kapasiteye sahiptir. İran; Irak, Suriye, Lübnan hatta Yemen ve hiç şüphesiz Körfez'e vekil güçleri veya diğer araçlarıyla etki edebilmektedir. Aynı şekilde Türkiye de Suriye, Irak, Doğu Akdeniz ve Libya'da önemli bir aktör olarak rol oynamaktadır. İsrail ise bu iki aktör gibi Arap dünyasına nüfuz edemiyor. Öte yandan Ortadoğu krizlerinde dikkat çeken bir diğer aktör ise Vladimir Putin Rusya'sıdır. Baktığımızda Putin liderliğindeki Rusya, özellikle Suriye iç savaşı ile birlikte bölgedeki nüfuzunu ciddi bir şekilde arttırdı ve ilginç olan örneğin Suudi Arabistan'ın Mısır'ın Körfez ülkelerinin ABD ile önemli ilişkileri olmasına rağmen, Türkiye ve İran ile sorunları olmasına rağmen ve İsrail'in ABD'nin en önemli müttefiki olmasına rağmen, Rusya'nın bütün bu ülkelerle iyi ilişkilere sahip olduğunu veya iyi ilişkiler kurabildiğini gözlemliyoruz, bu gerçekten dikkat çekici bir husus. ■